

Gröna kilar ger friluftsliv i storstaden

Att det finns så mycket tätortsnära natur för friluftsliv i Stockholmsregionen har historiska och geografiska orsaker. Idag är bevarandet av de så kallade gröna kilarna en del av den regionala utvecklingsplaneringen och man beskriver områdenas upplevelsevärden för att få ett helhetsgrepp om deras betydelse för invånarna.

av Eva Sahlström

Publicerad i Friluftsliv nr 3, 2012

Stockholm har en speciell stjärnformad struktur med stora grönområden som ligger som kilar mellan de bebyggda områdena vilket ger stora möjligheter till friluftsliv. Orsaken till Stockholms struktur är en kombination av att det finns mycket vatten som begränsar var man kan bygga, att man byggde längs med vägar och järnvägsspår när staden började växa, och att stora områden ägdes av andra markägare – kungen ägde till exempel stora områden på Djurgården och Lovön, militären ägde Järvafältet och fideikommissarier som Erstavik och Sandemar har stora marker.

Under 80-talet började dåvarande Regionplanekontoret (idag Tillväxt, miljö och regionplanering, TMR) på Stockholms läns landsting se på grönstrukturen ur ett systemperspektiv istället för att se grönområdena som enskilda områden och parker. Kontoret gjorde flera rapporter som beskrev naturen ur olika sådana perspektiv och 1996 kom rapporten *Grönstrukturer i Stockholm* där begreppet *gröna kilar* för tio mark- och vattenlandskap som sträcker sig mellan länets landsbygd och centrumkärnan etablerades.

– **DE SENASTE TJUGO ÅREN** har vi behållit begreppet gröna kilar eftersom det har blivit väl etablerat och använt av olika kommuner och andra aktörer, berättar Bette Malmros, regionplanerare på TMR.

Man ser inte bara till den biologiska mångfalden och spridningseffekten i kilarna, utan man har även kartlagt kilarnas upplevelsevärden. Metoden bygger på forskning som bedrivs av Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, där man på ett mer fördjupat sätt ser till de sociala värdena.

De gröna kilarna kännetecknas av att de är sammanhängande och tätortsnära, de går hand i hand med bebyggelsen. Alla kilar är väldigt olika med olika landskapskarakaktärer, men alla har en kombination av natur-, kultur- och friluftslivsvärden.

– Det sammanhängande värden av alla värdena är viktigt, säger Bette Malmros.

DE GRÖNA KILARNA HAR en väldigt stor betydelse för länets invånare, och då inte bara för sådant som bullerdämpning och bättre luftkvalité.

– Människan behöver grönområden, säger Anders Lindhagen, som forskar om tätortsnära skogsmark på SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

– Flera nya studier visar att människor som lever vid grönområden blir friskare. Det har funnits tvivel om det och man har trott att det handlat om bättre socioekonomisk ställning, men nya studier visar att skillnaden är större bland dem som inte har det så bra, det är ännu större fördelar att bo nära grönt för dem.

I projektet *Friluftsliv i förändring* som SLU driver har man bland annat konstaterat hur avgörande avståndet är för nyttjandet av ett grönområde.

– Grönområden nära har en enorm betydelse, det är viktigt att man inte bygger bort den nära naturen. För vardagsrekreationen är närheten otroligt viktig. Man har sett barriäreffekter på 300 meter upp till en kilometer. Däremot har människor inte så höga krav för vardagsrekreationen, bara det finns lite natur används den, berättar Anders Lindhagen.

För helgrekreationen är man beredd att lägga kanske en halvtimme på att ta sig till en plats där man är i ett par timmar, men då är kraven på naturen högre. Många vill också ha det lite iordningsställt, med vandringsleder eller liknande.

– **TILLGÄNGLIGHETEN ÄR VÄLDIGT**, väldigt viktig, och här finns det en stor utvecklingspotential, säger Bette Malmros.

I den senaste rapporten från TMR om Stockholms grönstruktur som presenterades i juni tar man bland annat upp de svaga sambanden i kilarna.

– De svaga sambanden ligger ofta nära de regionala stadskärnorna och här skulle man kunna göra noder för att komma ut i kilen. Intresseföreningar som Friluftsförbundet, Naturskyddsföreningen och hembygdsföreningar är jätteviktiga i det här arbetet.

BÅDE I STOCKHOLM OCH i andra städer i Sverige där man också har tätortsnära natur finns det en het konflikt mellan att bygga ut staden och att bevara grönstrukturen.

– Det är viktigt att tänka på helheten, vi måste tänka mer mångfunktionellt och ta med både ekosystem, luftföroreningar och kultur. Kilarna finns för dem som bor här, och vi ska inte bygga bort de värden som gör Stockholm attraktivt för både boende, besökare och verksamma, säger Bette Malmros.

Men hon är övertygad om att det kommer att byggas i kilarna allteftersom staden växer.

– Saker och ting kommer inte att se lika ut, det finns en dynamik. Huvudstrategin är att bygga i kollektivtrafiknära lägen för att folk ska köra mindre bil och istället utnyttja de stora infrastruktursystem vi har, för att minska utsläppen.

Ruta:

Det är inte bara i Sverige man tänker på grönstrukturen i stadsplaneringen. I Köpenhamn har man till exempel översatt Stockholms metod för upplevelsevärden och tillämpar den. I Oslo har man avsatt stora vandringsområden.

– Norrmännen tänker mer i friluftsliv än vad vi gör i Sverige och Danmark. Vi planerar mer för det vardagsnära och tätortsnära, medan norrmännen har en kultur att gå på tur, säger Bette Malmros.

I Danmark iordningsställer man mer och skapar till exempel nya skogar. Även i Finland har man tagit till sig metoden med upplevelsevärden.

– Vi har olika kulturer, men i grunden samma allemansrättsvärden.

Ruta:

Vill du läsa mer om Stockholms grönstruktur och regionala planering? På Tillväxt, miljö och regionplanerings sajt www.tmr.sll.se finns mycket material, sök under Verksamhet/Mark, vatten, skärgård och grönområden/Grönstruktur och landskap så hittar du en rad rapporter, studier samt filmer från konferensen *Storstadsnatur*.

Under menyvalet RUFSS hittar du Stockholmsregionens regionala utvecklingsplan, den senaste kom 2010.

TMR ger också ut webbtidningen *Stockholmsregionen*, www.stockholmsregionen.se,

och nummer 2010/03, Tätt och grönt, handlar till stor del om de gröna kilarna.

Fotnot:

En fideikommiss är en egendom som till följd av ett förordnande, fideikommissbrev eller testamente för alltid ska stanna inom viss släkt. Egendomen kan bara ärvas och inte säljas, och kan därigenom inte heller styckas.